verklaart

HET HOF VAN JUSTITIE,

rechtdoende op het door de Belgische Raad van State (afdeling administratie, Zesde Kamer), bij beschikking van 11 mei 1967 gedane verzoek,

voor recht :

Wanneer tijdvakken, gelijkgesteld met volgens de wettelijke regeling van een Lid-Staat vervulde verzekeringsperioden, samenvallen met in een andere Lid-Staat feitelijk vervulde verzekeringstijdvakken welke aldaar aanspraak op uitkering geven, terwijl in de wettelijke regelingen dier staten verschillende tijdseenheden worden gebezigd, moeten zowel de noemer als de teller van de breuk ter berekening van het ten laste der onderscheiden verzekeringsorganen komend evenredig gedeelte worden omgezet in de kleinste door de betrokken staten gebezigde tijdseenheid, wanneer de andere eenheid daardoor deelbaar is en anders in een gemeen veelvoud;

Verstaat, dat de Belgische Raad van State omtrent de kosten van dit geding uitspraak zal hebben te doen.

Aldus gewezen te Luxemburg op dertig november negentienhonderdzevenenzestig.

Lecourt — Donner

Trabucchi — Monaco — Mertens de Wilmars

Uitgesproken ter openbare zitting te Luxemburg op dertig november negentienhonderdzevenenzestig.

De Griffier,
A. Van Houtte

De President,
R. Lecourt

Conclusie van de Advocaat-Generaal K. Roemer van 8 november 1967[1]

Mijnheer de President, mijne heren Rechters,

In het door de Belgische Raad van State aanhangig gemaakt renvooigeding 18-67 worden ons — evenals in de zaken 11 en 12-67 — andermaal

1 — Vertaald uit het Duits.

de reeds herhaaldelijk behandelde verordeningen van de Raad inzake de sociale zekerheid van migrerende werknemers voorgelegd. De aan het geding ten grondslag liggende feiten zijn de volgende.

De echtgenoot van eiseres in de nationale procedure was als arbeider in Italië, Duitsland en België werkzaam en aangesloten bij de sociale verzekering. Van de verschillende tijdvakken, gedurende welke hij in loondienst werkzaam en verzekerd was, zijn in het geding voor de Raad van State kennelijk in de eerste plaats van belang de perioden in België in de jaren 1927 en 1959 en een bepaald tijdvak gelegen tussen 1 januari 1940 en 31 december 1945, alsmede de verzekeringsperioden in Duitsland van 1 maart 1941 tot 4 september 1944. Na zijn overlijden, op 17 juli 1960, vorderde verzoekster een weduwe- en wezenpensioen hetwelk haar bij ministerieel besluit werd geweigerd, hoofdzakelijk op grond van de overweging dat haar echtgenoot in de jaren 1926 tot 1960 niet minstens gedurende één jaar hoofdzakelijk in België in loondienst had gewerkt.

Van dit besluit kwam zij in hoger beroep bij de Commissie van beroep die de feiten anders waardeerde en besliste, dat de echtgenoot van verzoekster in totaal 8 jaar (96 maanden) als arbeider in België en Duitsland werkzaam was geweest. Zij kende dientengevolge een pensioen toe, doch ging bij de berekening uit van de breuk 54/96, daar de Duitse verzekeringstijd van 42 maanden gedeeltelijk met de Belgische van 96 maanden samenviel en wees bovendien (naar Belgisch recht) slechts de helft van het aldus gevonden pensioenbedrag toe, daar de overledene niet minstens gedurende de helft van de tijd tussen 1926 en zijn overlijden als loontrekker werkzaam was geweest.

De nationale dienst voor arbeiderspensioenen kon zich hiermede niet verenigen en wendde zich tot de hoge Commissie voor ouderdomspensioenen met als gevolg dat het Belgische aandeel in het pensioen op 2/34 van het jaarlijkse bedrag van Bfr 18 450,— werd vastgesteld. Dit resultaat werd verkregen krachtens de directe berekeningsmethode van artikel 29, tweede lid, van Verordening no. 4 en wel daar slechts twee Belgische verzekeringsjaren, doch daarentegen niet de periode 1940-1945, in aanmerking werden genomen. De noemer van bedoelde breuk wordt gevormd door het aantal jaren verstreken tussen het tijdstip waarop de eerste Belgische wettelijke sociale verzekering van kracht werd en het jaar waarin verzoeksters echtgenoot overleed.

Tegen deze uitspraak voorzag verzoekster zich ten slotte bij de Raad van State, waarbij zij met name aanvoerde dat er van uitgegaan diende te worden, dat de Belgische sociale verzekering erkend had, dat door haar echtgenoot over een tijdvak van 8 jaar en 7 1/2 maand premie was betaald.

De Raad van State besloot op 11 mei 1967, gezien de hierboven weergegeven feiten en de in verband daarmede gerezen vragen van interpretatie van gemeenschapsrecht, overeenkomstig het rapport van de auditeur Dumont, het geding overeenkomstig artikel 177 van het E.E.G.-Verdrag te schorsen en ons de volgende vraag voor te leggen :

„Moet bij toepassing van Verordening no. 3 de noemer van de breuk voor de berekening van de verschillende pensioengedeelten in alle landen, waarin de verzekerde verzekeringstijdvakken heeft vervuld, in dezelfde tijdeenheid worden berekend ? Zo ja, hoe moet deze eenheid worden bepaald ?"

Over deze vraag heeft zich slechts de Commissie van de Europese Economische Gemeenschap bij de schriftelijke en mondelinge behandeling uitgesproken. Wij dienen derhalve in de eerste plaats — daar de Raad van State zich bij de weergave van zijn rechtsopvatting der feiten tot aanduidingen heeft beperkt — te onderzoeken, of door de Commissie voorgestelde interpretatie aanvaardbaar is.

De beantwoording van de gestelde vraag

Uit de bewoordingen van de gestelde vraag, gezien in verband met het ons mede voorgelegde rapport Dumont, blijkt dat de Raad in tegenstelling tot de Hoge Commissie kennelijk geneigd is niet alleen Belgische arbeids- en verzekeringstijdvakken, doch ook buitenlandse in aanmerking te nemen, of meer in het bijzonder : in Duitsland vervulde. De beantwoording van deze vraag schijnt vooral daarom twijfelachtig, nu uit de feiten met zekerheid kan worden afgeleid van welke arbeidstijdvakken in België en Duitsland dient te worden uitgegaan en in hoeverre het wettelijk vermoeden van het Belgische recht (Koninklijk Besluit van 17 juni 1955) een rol speelt krachtens hetwelk, wanneer een bepaald arbeidstijdvak tussen 1 januari 1938 en 10 mei 1940 werd aangetoond, de jaren 1940 tot 1945 als gelijkgestelde verzekeringstijdvakken gelden. Wanneer wij niettemin trachten zonder een nader verzoek om opheldering aan de Raad van State onze opvatting te bepalen, dan kan deze — hetzij thans reeds gezegd — bevredigend worden geformuleerd conform het voorstel door de Commissie bij de mondelinge behandeling gedaan. Dit brengt weliswaar het risico met zich, dat wij een onvolledig en de feiten niet nauwkeurig rakend antwoord geven; men kan evenwel ook van opvatting zijn, dat dit risico de voorkeur verdient boven een vertraging van het geding als gevolg van eventuele aan de Raad van State te stellen vragen en dit te meer daar het de Raad vrij staat zich andermaal tot ons te wenden.

In de eerste plaats wordt gevraagd naar de *noemer* van de breuk die voor het Belgische verzekeringsorgaan bij de vaststelling van zijn aandeel in het pensioen beslissend is en de daarbij in aanmerking te nemen tijdeenheid.

Op het eerste gezicht schijnt het antwoord niet twijfelachtig. Gelijk de Commissie betoogt, brengt een redelijke, onzuivere resultaten vermijdende, toepassing van Verordening no. 3 met zich mede, dat voor de noemer van die breuk in beginsel dezelfde eenheid wordt toegepast als bij de berekening van het theoretische pensioenbedrag, dat wil zeggen van die uitkering waarop de verzekerde aanspraak zou hebben indien hij alle overeenkomstig artikel 27 van Verordening no. 3 samengestelde en daarmede gelijkgestelde ver-

zekeringstijdvakken in België had vervuld. Daar in België het ouderdomspensioen evenwel naar het aantal kalenderjaren wordt berekend (zie de wet van 21 mei 1955) waartoe krachtens Koninklijk Besluit van 17 juni 1955 niet die jaren worden gerekend waarover een arbeidstijd van minder dan 185 dagen werd aangetoond, terwijl een arbeidstijd van 185 dagen en meer voor de toekenning van een volledig kalenderjaar voldoende is, moet bijgevolg de noemer bij de Belgische pro rata-berekening in kalenderjaren worden uitgedrukt. Volgens dit stelsel kan derhalve niet, gelijk verzoekster vordert, op een eventuele Belgische verzekeringstijd van 8 jaar en 7 1/2 maand acht worden geslagen.

Met dit antwoord kunnen wij evenwel bezwaarlijk volstaan, daar de eigenlijke problematiek van het geval kennelijk de *teller* van de pro rata breuk en de daarvoor geldende tijdeenheid betreft en de daarvoor te vinden oplossing op de noemer van de breuk van invloed kan zijn.

Ten aanzien van deze vraag heeft de Commissie ons bij de schriftelijke behandeling in verband met bepaalde, nog niet geheel duidelijke, feitelijke aspecten van het onderhavige geval een reeks van theoretische mogelijkheden genoemd (kalenderjaren, waarin uitsluitend in België werd gewerkt, van minder dan 185 dagen en meer dan 185 dagen; kalenderjaren waarin in meerdere Lid-Staten werd gewerkt en waarvoor een samentelling van verschillende verzekeringstijdvakken nodig is om een minimum arbeidstijd van 185 dagen te bereiken en andere kalenderjaren waarvoor dit niet vereist is, doch met betrekking waartoe niettemin kan worden vastgesteld dat inderdaad buitenlandse verzekeringstijdvakken gegeven zijn). Zij heeft voorts een uitvoerige theorie ontwikkeld over de regels volgens welke de Belgische verzekeringstijdvakken bij het vaststellen van de pro rata breuk in aanmerking worden genomen, over de noodzakelijkheid effectieve buitenlandse verzekeringstijdvakken van „gelijkgestelde" Belgische tijvakken binnen een kalenderjaar af te trekken en de daarbij toe te passen tijdeenheid. Deze beschouwingen schijnen, gelijk de Nationale dienst voor arbeiderspensioenen in zijn memorie van 13 oktober 1967 heeft opgemerkt, weliswaar vrij ingewikkeld; niettemin mag worden aangenomen, dat zij in het algemeen aan de beginselen van Verordening no. 3 recht doen wedervaren en voor de telkens behandelde gevallen een passende oplossing bieden.

Niettemin had ik reeds na een eerste bestudering van de schriftelijke opmerkingen der Commissie de indruk, dat de thans te behandelen casus nauwelijks aanleiding vormt een prejudiciële beslissing te geven over alle hierboven bedoelde theoriëen, immers zodanige beslissing strekt niet tot het geven van uitvoerige stellingen doch moet veeleer beperkt blijven tot het bieden van hulp bij de interpretatie voor een nauwkeurig bepaald geval. Deze indruk werd nog versterkt toen ik vaststelde dat de vertegenwoordiger van de Commissie bij de mondelinge behandeling zijn standpunt aanzienlijk vereenvoudigde. Uit de ons voorgelegde feiten blijkt, ongeacht verschillende onduidelijkheden, toch voldoende, dat voor de Raad van State hoogstens een onderdeel van de door de Commissie aanvankelijk ontwikkelde algemene theorie van belang kan zijn.

Het gaat immers eigenlijk — althans voor zover het Gemeenschapsrecht relevant zal blijken — slechts om de volgende vragen.

De Raad van State moet uitspraak doen over de pensioenaanvrage van de weduwe van een arbeider te wiens behoeve waarschijnlijk (aldus het rapport Dumont, onder verwijzing naar de jongste Belgische rechtspraak) het reeds genoemde wettelijke vermoeden van het Koninklijk Besluit d.d. 17 juni 1955 zal gelden, krachtens hetwelk een verzekeringsperiode over de jaren 1940 tot 1945 wordt toegekend wanneer een bepaald, vóór 10 mei 1940 gelegen arbeidstijdvak werd aangetoond. Deze verzekeringstijd vormt minstens ten dele (namelijk voor zover niet werd gewerkt) een gelijkgesteld tijdvak in de zin van artikel 1, sub r), van Verordening no. 3. Anderzijds staat vast, dat de echtgenoot van verzoekster gedurende dezelfde periode een eigenlijke verzekeringsduur van 42 maanden in Duitsland heeft vervuld, namelijk van 1 maart 1941 tot 4 september 1944, waarvoor een Duits pensioen verschuldigd is.

Wil men nu cumulatie van uitkeringen over een en dezelfde periode — een resultaat dat in onze rechtspraak met de beginselen van Verordening no. 3 onverenigbaar werd geacht — vermijden, dan blijft er geen andere uitweg dan van de gelijkgestelde Belgische verzekeringstijd de eigenlijke Duitse verzekeringstijd af te trekken en alleen de resterende gelijkgestelde tijd (eventueel te zamen met eigenlijke Belgische verzekeringstijdvakken) voor de berekening van het Belgisch pensioengedeelte in aanmerking te nemen. Bij deze berekeningsmethode kan uiteraard niet worden vermeden, de kleinere, in Duitsland geldende, verzekeringseenheid van een maand toe te passen, hetgeen dan wederom de noodzakelijkheid met zich brengt de gehele, eerst volgens de in België geldende regeling — welke slechts kalenderjaren kent — berekende verzekeringstijd (van blijkbaar 8 jaar) in maanden om te rekenen en wel op de voet van artikel 13 van Verordening no. 4. Daar uiteindelijk — indien ik goed zie — na bedoelde aftrek van buitenlandse eigenlijke verzekeringstijdvakken een aantal maanden aan Belgische verzekeringstijd overblijft, die niet in kalenderjaren kunnen worden omgerekend, moet derhalve op zuiver rekenkundige gronden ook de voor de berekening van het Belgische pensioen toe te passen noemer van de breuk in maanden worden uitgedrukt. Men zou dan — aangenomen dat de gegeven cijfers feitelijk juist zijn — tot een pro rata breuk van 54/96 komen, waarvan de Commissie van beroep reeds bij haar beschikking over het pensioen is uitgegaan.

Uit een en ander volgt dat de gestelde vraag als volgt zou moeten worden beantwoord :

1. Bij toepassing van Verordening no. 3 zal de noemer van de breuk die voor de berekening van het pensioen dient, evenals het theoretische bedrag worden berekend in de tijdeenheid van die voorschriften van de Lid-Staten, krachtens welke de verschillende verzekeringstijdvakken in aanmerking moeten worden genomen.

2. De teller van deze breuk moet voor de tijdvakken waarin een werknemer uitsluitend aan het recht van deze Lid-Staat onderworpen was, eveneens in deze tijdeenheid worden berekend.

3. Vallen gelijkgestelde verzekeringstijdvakken van deze Lid-Staat met eigenlijke buitenlandse verzekeringstijdvakken samen, dan moeten deze laatste in mindering worden gebracht. In dit geval zal overeenkomstig artikel 13, vierde lid, van Verordening no. 4 een omrekening plaatsvinden in de aan de betrokken Lid-Staten gemeenschappelijke kleinere tijdeenheid en zulks zowel voor de teller als voor de noemer van de breuk der pro rata-berekening.